

Beheer van de rijkscollectie

De Nederlandse Staat is verantwoordelijk voor een omvangrijke collectie roerend erfgoed. In de Erfgoedwet wordt deze rijkscollectie 'de museale cultuurgooederen van de Staat' genoemd. Het gaat om cultuurgooederen van bijzonder belang waarvan de rijksoverheid eigenaar is of waarvan de zorg aan de rijksoverheid is toevertrouwd.

Inhoud

- > Beheerders van de rijkscollectie
- > Wettelijke beheertaak
- > Uitwerking beheernorm
- > Toezicht en handhaving

Beheerders van de rijkscollectie

De Rijkscollectie kent veel verschillende beheerders. Het grootste deel van de collectie is ondergebracht bij de verzelfstandigde rijksmusea, die op grond van de Erfgoedwet door de minister van OCW zijn aangewezen om collecties te beheren. Een ander deel wordt beheerd door instellingen zoals ministeries, colleges van staat, uitvoerende diensten en Nederlandse ambassades en consulaten. Verder beheert de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed namens de minister van OCW onderdelen van de collectie van het Rijk. Een deel daarvan is door middel van bruiklenen uitgeleend.

Wettelijke beheertaak

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen kan een museale instelling belasten met de wettelijke taak om zorg te dragen voor het beheer van collecties. De instellingen met een wettelijke beheertaak krijgen voor de uitvoering van de beheertaak een structurele subsidie. Het doel van de regeling is het duurzame behoud van de rijkscollectie en van collecties die van nationaal belang worden geacht. Met de structurele subsidie wordt gewaarborgd dat deze musea in staat zijn hun collectie doelmatig te beheren, met inachtneming van de professionele normen die de museale sector heeft ontwikkeld. Onder de structurele financiering van beheer en behoud vallen dan ook onder meer huisvesting, klimaatbeheer, beveiliging, restauratie en registratie.

Hebt u vragen?

Bel dan 033 – 421 7 456 of stuur een mail naar info@cultureelerfgoed.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP Amersfoort
033 – 421 7 421
www.cultureelerfgoed.nl

Met kennis en advies geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de toekomst een verleden.

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.
Juni 2016

Uitwerking beheernorm

Erfgoedwet: Artikel 2.1. In goede staat houden

Onze Minister wie het aangaat, een college van staat of een instelling zorgt dat museale cultuuroederen van de Staat in beheer in goede staat zijn.

Met de Erfgoedwet wordt de zorg voor de rijkscollectie wettelijk verankerd en de beheernormen voor de verschillende beheerders van de rijkscollectie uniform geregeld. Dit zorgt voor duidelijkheid. Op die manier wil de minister van OCW de continuïteit in het beheer zeker stellen en daarmee toekomstig behoud van de collecties verzekeren. Met de Erfgoedwet is bovendien rechtstreeks toezicht mogelijk bij een ieder die rijkscollectie beheert.

De Erfgoedwet bevat enkele normen over het beheer van de rijkscollectie en deze worden verder uitgewerkt in de *Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen*. Beide documenten bevatten een set van normen waaraan beheerders van museale cultuuroederen van de Staat zich dienen te houden. De wettelijke beheernormen zijn globaal geformuleerd omdat de praktische eisen aan het dagelijks beheer per categorie van behorende instellingen of cultuuroederen kunnen verschillen. Voor alle rijkscollectiebeheerders geldt dezelfde resultaatverplichting, namelijk dat de rijkscollectie in goede staat is.

Gezien de professionaliteit van museale instellingen en het belang van zelfregulering in de museale sector is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de normen die in het museale veld zelf zijn

ontwikkeld. De regels volgen grotendeels hetgeen in de *Regeling materieelbeheer museale voorwerpen 2013* (Rmmv 2013) en in de voorafgaande beheersovereenkomsten was vastgelegd.

Erfgoedwet: Artikel 2.2. Toegankelijkheid

Onze Minister wie het aangaat, een college van staat of een instelling bevordert de toegankelijkheid van museale cultuuroederen van de Staat in beheer.

Het primaire belang van het beheer van de rijkscollectie is dat zij behouden blijft voor de toekomst. Daarnaast zijn ook de toegankelijkheid en zichtbaarheid voor het publiek ervan van belang. In de musea is het publiek de bezoekers en in rijksoverheidsgebouwen de werknemers, hun gasten en bezoekers. Door de (digitale) toegankelijkheid te bevorderen kan het publiek kennisnemen van de cultuuroederen. Ook van dat deel van de rijkscollectie dat zich in de depots bevindt.

Erfgoedwet: Artikel 2.3. Veilig stellen

- 1. Onze Minister wie het aangaat, een college van staat of een instelling treft maatregelen ter voorkoming van diefstal, verlies, beschadiging of vernietiging van museale cultuuroederen van de Staat in beheer.*
- 2. Onze Minister wie het aangaat, een college van staat of een instelling meldt de vermissing of het tenietgaan van een museaal cultuuroed van de Staat onverwijld aan de inspecteur.*

Goede en planmatige veiligheidszorg is essentieel bij duurzaam collectiebeheer. Instellingen die delen van de rijkscollectie beheeren, dienen maatregelen te treffen om diefstal, verlies, beschadiging of vernietiging van de cultuuroederen te voorkomen. Bijvoorbeeld door een veiligheidsplan op te stellen om voorbereid te zijn op calamiteiten. Zie voor meer informatie de brochure *Risicoverdeling bij museale bruiklenen uit de rijkscollectie*.

Regeling: Artikel 2.1. Bewaaromstandigheden

Een beheerder zorgt dat museale cultuuroederen van de Staat zich bevinden in voor de desbetreffende cultuuroederen passende bewaaromstandigheden.

Beheerders van de rijkscollectie moeten de museale cultuuroederen onder passende bewaaromstandigheden beheeren zodat zij in goede fysieke staat blijven. Bij bewaaromstandigheden moet bijvoorbeeld worden gedacht aan de juiste klimaat- en lichtcondities en een omgeving die vrij is van stof en andere vervuiling. Nadere informatie over het fysieke beheer kan worden ingewonnen via de Infodesk van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Wat passende bewaaromstandigheden voor museale cultuuroederen zijn hangt sterk af van bijvoorbeeld de materialen waarvan zij zijn vervaardigd, de aard van de huisvesting en de mogelijkheden het binnenklimaat te reguleren. Passend kan ook gezien worden in relatie tot de historische, esthetische, wetenschappelijke of functionele waarde van het object. Een petroleumstel kan in

de ene instelling deel uitmaken van een historisch interieur, door een andere zijn verzameld vanwege het ontwerp en in een derde worden gebruikt in een publieksactiviteit “koken in grootmoeders tijd”. Wat ‘passende bewaaromstandigheden’ zijn verschilt in alle drie de gevallen. De afweging wat voor de desbetreffende cultuurgoederen passende bewaaromstandigheden zijn, is een verantwoordelijkheid van de betreffende beheerder.

Regeling: Artikel 2.2. Registratie en administratie

1. Een beheerder registreert museale cultuurgoederen van de Staat op zodanige wijze dat uit de registratie van de beheerder de actuele juridische status, standplaats en staat van de cultuurgoederen blijkt en dat de cultuurgoederen kunnen worden geïdentificeerd.
2. Een beheerder registreert museale cultuurgoederen van de Staat op zodanige wijze dat de registraties aangesloten zijn op het geautomatiseerde systeem van de minister voor registraties van museale cultuurgoederen van de Staat.
3. Voor zover een beheerder nog niet alle registraties heeft geautomatiseerd, zorgt de beheerder dat:
 - a. mutaties in de registratie overeenkomstig het tweede lid plaatsvinden; en
 - b. op planmatige wijze volledige automatisering en aansluiting op het systeem van de minister wordt gerealiseerd.
4. Een beheerder bewaart de administratie van de museale cultuurgoederen van de Staat op zodanige wijze dat de administratie duurzaam toegankelijk is.

Registratie is het fundament van goed collectiebeheer. Een beheerder moet de actuele juridische status, standplaats en fysieke staat van objecten uit de rijkscollectie vastleggen en de objecten kunnen identificeren door middel van bijvoorbeeld een inventarisnummer of een digitale afbeelding van het object

Naast de registratie wordt de documentatie van de collectie onderscheiden als deel van de te voeren administratie. In de documentatie is achtergrondinformatie te vinden die voor het beheer van cultuurgoederen relevant is. Te denken valt aan verwervingsdossiers, restauratie- en conserveringsverslagen en de documentatie van historisch (herkomst) onderzoek naar de cultuurgoederen. Als deze informatie al niet in het registratiesysteem zelf is opgenomen – de scheidslijnen zijn niet altijd haarscherp te trekken – kan hiernaar in het registratiesysteem zijn verwezen.

In de (museale) praktijk wordt hier en daar nog steeds gebruik gemaakt van registratiesystemen die niet (volledig) geautomatiseerd zijn. Gestreefd wordt naar duurzame digitale registratie en digitale toegankelijkheid van de rijkscollectie. Museale instellingen in de culturele basisinfrastructuur moesten voor inwerkingtreding van de Erfgoedwet reeds beleid voeren om minimaal 95 procent van de objecten van hun instelling digitaal te registreren. Als uitgangspunt geldt dat van alle beheerders wordt verwacht dat zij hun eventuele achterstand in beginsel binnen 4 jaar, dus voor 2020, substantieel hebben ingelopen. De digitale toegankelijkheid gebeurt door de verschillende digitale registraties van

beheerders van de rijkscollectie aan te laten sluiten bij het systeem van de minister, genaamd Digitale Museale Collectie Nederland (DiMCoN). Daarmee wordt de registratie voor het publiek inzichtelijk gemaakt.

Regeling: Artikel 2.3. Schade en restauratie

1. Een beheerder houdt de schade aan een museaal cultuurgoed van de Staat in zijn administratie bij en meldt schade onverwijld aan de inspecteur.
2. De minister wie het aangaat of een college van staat doet een museaal cultuurgoed van de Staat alleen restaureren na overleg met de minister.
3. De minister kan een beheerder aanwijzingen geven over de restauratie van een museaal cultuurgoed van de Staat.

Schade aan een museaal cultuurgoed moet direct worden gemeld aan de inspecteur van de Erfgoedinspectie. Veel musea maken al gebruik van de Database Incidenten Cultureel Erfgoed (DICE). Om de belasting voor beheerders zo beperkt mogelijk te houden, voldoet een beheerder met een registratie van de schade in DICE aan de verplichting tot het melden van schade.

De niet-museale beheerder dient in overleg te treden met de Rijksdienst indien hij een ingrijpende maatregel als restauratie overweegt. Dit voorschrift is niet van toepassing op museale instellingen, omdat zij als professionele beheerders hoge maatstaven voor beheer en behoud hanteren. De minister kan wel in algemene zin aanwijzingen geven over de wijze waarop de restauratie dient plaats te vinden. Dit geldt voor alle beheerders, maar heeft vooral betekenis voor de niet-museale beheerders.

Regeling: Artikel 2.4. De Minister van OCW; waardering en advies

1. De minister stelt desgevraagd of uit eigen beweging vast of een roerende zaak waarvan de Staat eigenaar is of waarvan het beheer door een derde aan de Staat is toevertrouwd een museaal cultuurgoed van de Staat is.

2. De minister adviseert desgevraagd of uit eigen beweging over het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat, zowel in algemene zin als ten aanzien van een specifiek museaal cultuurgoed.

Namens de minister heeft de Rijksdienst de mogelijkheid alle beheerders van de rijkscollectie aanwijzingen te geven met betrekking tot het beheer. Bovendien kan de minister van OCW in een uiterst geval het beheer van de rijkscollectie tijdelijk overnemen wanneer het behoud van het cultuurgoed in gevaar komt.

De Rijksdienst kan gevraagd of uit eigen beweging vaststellen of een roerende zaak waarvan de Staat eigenaar is of waarvan het beheer aan de Staat is toevertrouwd een cultuurgoed van bijzonder belang is. Hiermee wordt voorkomen dat deze cultuurgoederen niet als artistiek, cultureel of wetenschappelijk waardevol worden erkend en mogelijk worden behandeld als kantoorinventaris in plaats van een museaal cultuurgoed.

Regeling: Artikel 2.5. Schade aan derden en aansprakelijkstelling

1. De minister wie het aangaat of een college van staat beheert de museale cultuurgoederen van de Staat op zodanige wijze dat het risico van schade aan derden of van aansprakelijkstelling van de Staat door derden zo klein mogelijk wordt gehouden.
2. De minister wie het aangaat of een college van staat inventariseert het risico dat met de museale cultuurgoederen van de Staat aanzienlijke schade aan derden

kan worden toegebracht of dat het beheer van die cultuurgoederen aanleiding kan zijn tot aansprakelijkstelling van de Staat door derden met aanzienlijke financiële gevolgen.

3. Aan de hand van de schatting van de kans dat de risico's, bedoeld in het eerste en tweede lid, zich zullen voordoen, besluit de minister wie het aangaat of het college van staat over maatregelen ter voorkoming of beperking van deze risico's, dan wel tot herstel van de schade of de opvang van de gevolgen van aansprakelijkstelling.
4. De minister wie het aangaat of een college van staat zorgt voor het administreren van gegevens over gevallen van schade of aansprakelijkstelling die verband houden met het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat.
5. De gegevens, bedoeld in het vierde lid, worden desgevraagd aan de minister overgelegd.

Behalve dat schade kan ontstaan aan cultuurgoederen, kunnen cultuurgoederen zelf ook schade veroorzaken. Goed beheer impliceert daarom ook goed risicobeheer. De desbetreffende bepalingen zijn alleen van toepassing op beheerders die deel uitmaken van de Staat.

Regeling: Artikel 2.6. Verzekering

1. De minister wie het aangaat of een college van staat verzekert de risico's van schade voor of aansprakelijkheid van de Staat, bedoeld in artikel 2.5, eerste en tweede lid, om redenen van doelmatigheid in het algemeen niet.
2. Een besluit tot verzekeren van risico als bedoeld in het eerste lid, wordt genomen

in overeenstemming met de Minister van Financiën.

3. Na overleg tussen de minister wie het aangaat of een college van staat en de Minister van Financiën kan worden besloten dat de afwikkeling van een schade of een aansprakelijkheid namens de Staat gebeurt door de Minister van Financiën.

Deze bepalingen zijn niet van toepassing op musea, enkel op beheerders die deel uitmaken van de Staat. De Staat is in beginsel eigen risicodragers. Het verzekeren tegen schade of aansprakelijkheid door de Staat is in de regel niet opportuun omdat de kosten van een verzekering veelal hoger zijn dan een eventuele schadevergoeding. Dat neemt niet weg dat het risico wel beperkt moet worden. Goed beheer impliceert daarom ook goed risicobeheer, waarbij schade aan derden en de daaruit voortvloeiende aansprakelijkstellingen zoveel mogelijk worden tegengegaan.

Regeling: Artikel 3.8. Planmatig beleid cultuurgooederen

Een instelling met een wettelijke taak baseert het planmatig beleid voor het beheer van de cultuurgooederen of verzamelingen op een actuele analyse van de stand van het beheer en beschrijft in het beleid tenminste:

- a. de te bereiken doelen op in ieder geval de gebieden behoud van de cultuurgooederen en veiligheidszorg; en
- b. de wijze waarop het beleid wordt uitgevoerd.

In de Erfgoedwet is vastgelegd dat een instelling die is belast met de zorg voor een collectie planmatig beleid voert voor het behoud en beheer van de cultuurgooederen of verzamelingen. In het planmatig beleid worden alle plannen en keuzes van het museum ten aanzien van relevante aspecten van het fysieke, administratieve en inhoudelijke collectiebeheer in onderlinge samenhang beschreven. In het bijzonder gaat het om preventieve en actieve conservering, veiligheidszorg, informatievoorziening en collectiewaardering. Effectief planmatig beleid is gebaseerd op een actuele analyse van de stand van het beheer, bevat verbeterdoelen en maatregelen, gaat in op de uitvoering daarvan en voorziet in een evaluatie van het effect van het beleid. Aspecten van het beleid kunnen in verschillende documenten zijn neergelegd, zoals een collectieplan, een veiligheidsplan en een informatieplan dat ingaat op het duurzaam beheren en ontsluiten van informatie.

Toezicht en handhaving

De inspecteurs van de Erfgoedinspectie oefenen rechtstreeks toezicht uit op alle beheerders van museale cultuurgooederen van de rijkscollectie. Het toezicht op musea die rijkscollectie beheren wordt dus niet meer geregeld via een verantwoordelijke minister of op basis van de beheersovereenkomsten en de subsidiebeschikkingen, maar op basis van de wet.

De inspectie richt zich vooral op de registratie, conservering en zorg voor de veiligheid van de museale cultuurgooederen van de rijkscollectie. Inspecties vinden in beginsel zo veel mogelijk

risico gestuurd en themagericht plaats. Belangrijke informatiebronnen bij het bepalen van de prioriteiten zijn de Monitor Erfgoedinspectie, een vragenlijst die tweejaarlijks door de collectiebeherende instellingen wordt ingevuld, eerdere inspectiebevindingen en signalen.

Vanwege de eigen verantwoordelijkheid van alle partijen die delen van de rijkscollectie beheren, zullen inspecteurs die toezicht uitoefenen op de rijkscollectie hun bevindingen rechtstreeks aan de desbetreffende beheerder melden. De Erfgoedinspectie kan daarbij ook aanbevelingen geven. Een uiterste consequentie van het niet opvolgen van de aanbevelingen en het in gevaar brengen van het behoud van de cultuurgooederen is dat de minister van OCW kan overgaan tot het geven van aanwijzingen of het tijdelijk overnemen van het beheer.